

KU LEUVEN

De opname- en begeleidingsplicht in de jeugdhulp en de gehandicaptenzorg

17 oktober 2016

Promotor: Prof. dr. Johan Put
Onderzoeker: Anne-Sophie Versweyvelt

Overzicht

- Situering van het onderzoek
- Juridische aspecten met impact op opname- en begeleidingsvrijheid
 1. Juridische aard welzijnsvoorzieningen
 2. Opname- en begeleidingsplicht in de Vlaamse sectorale regelgeving
 3. Invloed van het contractenrecht
 4. Invloed van een (mogelijk) recht op zorg
 5. Invloed van het strafrecht
- Slotbeschouwingen

2

KU LEUVEN

Situering

KU LEUVEN

Situering

- **Probleemstelling**
 - Schaarse middelen, beperkte capaciteit voorzieningen
 - Juridisering van de zorgsector
 - Verwachtingen vanuit samenleving en overheid

⇒ **Ongerstheid bij private voorzieningen**

- > Opname- en/of begeleidingsplicht?
- > Aansprakelijkheid?

4

KU LEUVEN

Situering

- **Onderzoeksdesign**
 - Afbakening
 - Juridische analyse van het bestaande regelgevend kader
 - Private voorzieningen in de jeugdhulp en gehandicaptenzorg
 - Opname en (beëindiging van) begeleiding
 - Onafhankelijk en vanuit multi-perspectief

5

KU LEUVEN

Opbouw onderzoek

- Onderzoek naar principe, grondslagen en uitwerking van een opname- en begeleidingsplicht
 - Mogelijke grondslagen?
 - Impact op (rechts)positie van de private voorzieningen?
- Selectie van juridische aanknopingspunten die impact hebben op opname- en begeleidingsvrijheid
 - Juridische aard welzijnsvoorzieningen
 - Sectorale regelgeving
 - Contractenrecht
 - Recht op zorg
 - Strafrecht

6

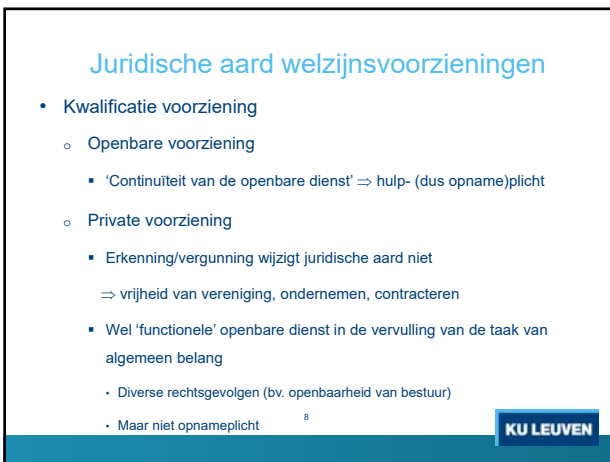
KU LEUVEN

Juridische aspecten met impact op opname- en begeleidingsvrijheid

Juridische aard welzijnsvoorzieningen

KU LEUVEN

Juridische aard welzijnsvoorzieningen

- Kwalificatie voorziening
 - Openbare voorziening
 - 'Continuïteit van de openbare dienst' ⇒ hulp- (dus opname)plicht
 - Private voorziening
 - Erkenning/vergunning wijzigt juridische aard niet
 - ⇒ vrijheid van vereniging, ondernemen, contracteren
 - Wel 'functionele' openbare dienst in de vervulling van de taak van algemeen belang
 - Diverse rechtsgevolgen (bv. openbaarheid van bestuur)
 - Maar niet opnameplicht ⁸

KU LEUVEN

Juridische aspecten met impact op opname- en begeleidingsvrijheid

Opname- en begeleidingsplicht in de Vlaamse sectorale regelgeving

KU LEUVEN

Vlaamse sectorale regelgeving

- Sectorale regelgeving?
 - Decretale regelgeving
 - Erkennings- en subsidiëringsnormen
 - Kwaliteitsnormen

⇒ Geen structurele opname- en begeleidingsplicht:
zoektocht naar specifieke bepalingen in de regelgeving

10

KU LEUVEN

Vlaamse sectorale regelgeving jeugdhulp

- Decreet Integrale Jeugdhulp
 - Werkingsprincipes integrale jeugdhulp
 - Continuïteit van de jeugdhulp
 - Passende verwijzing
 - Naadloze overgang naar andere vormen van hulpverlening
 - Bemiddeling en cliëntoverleg
 - Recht op jeugdhulp
 - Geen algemeen recht op hulp- en dienstverlening
 - Recht binnen het beschikbare jeugdhulpaanbod

11

KU LEUVEN

Vlaamse sectorale regelgeving jeugdhulp

- Decreet Integrale Jeugdhulp (vervolg)
 - Rechtstreeks en niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
 - 1) Rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
 - ⇒ Geen opname- of begeleidingsplicht
 - 2) Niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
 - 'Toeleiding' via Intersectorale Toegangspoort
 - Opnameplicht (en/of begeleidingsplicht):
 - Dossiers met de hoogste prioriteit
 - Intersectorale zorgnetwerk

12

KU LEUVEN

Vlaamse sectorale regelgeving jeugdhulp

- Decreet Integrale Jeugdhulp (vervolg)
 - Crisisjeugdhulpverlening
 - Realisatieplicht van crisis hulp
 - Verzekerd aanbod crisisjeugdhulpverlening: opnameplicht
 - Gerechtelijke jeugdhulpverlening
 - Geen opnameplicht
 - Begeleidingsplicht

13

KU LEUVEN

Vlaamse sectorale regelgeving jeugdhulp

- Decreet Bijzondere Jeugdbijstand
 - Gemeenschapsinstellingen
 - Opnameplicht binnen maximumcapaciteit
 - Private voorzieningen
 - Hulpaanbod bijzondere jeugdbijstand geïntegreerd in integrale jeugdhulp
 - Geen opnameplicht

14

KU LEUVEN

Vlaamse sectorale regelgeving jeugdhulp

- Erkennings- en subsidiëringsnormen
 - Bijzondere jeugdbijstand
 - OOC's
 - Diensten crisis hulp aan huis
 - Zgn. 1 bis-voorzieningen

⇒ Beperkte opnamevrijheid
 - Centra voor kindercare en gezinsondersteuning
 - Minderjarige personen met een handicap
- Kwaliteitsnormen

15

KU LEUVEN

Vlaamse sectorale regelgeving gehandicaptenzorg

- Persoonsvolgende financiering
 - 1) Rechtstreeks toegankelijke hulp
 - ⇒ Geen opname- of begeleidingsplicht
 - 2) Niet-rechtsreeks toegankelijke hulp
 - 'Toeleiding'
 - Minderjarigen: Intersectorale Toegangspoort
 - Meerderjarigen: zorgregie en prioritering
 - Noodsituaties

16

KU LEUVEN

Vlaamse sectorale regelgeving gehandicaptenzorg

- Erkennings- en subsidiëringsnormen
 - Flexibele aanbodcentra voor meerderjarigen
 - Niet-rechtstreeks toegankelijke hulp
 - Geen opname- of begeleidingsplicht
 - Expliciet discriminatieverbod
 - Thuisbegeleidingsdiensten
 - Rechtstreeks of niet-rechtstreeks toegankelijke hulp
 - Geen opname- of begeleidingsplicht
- Kwaliteitsnormen

17

KU LEUVEN

Juridische aspecten met impact op
opname- en begeleidingsvrijheid

Invloed van het
contractenrecht

KU LEUVEN

Invloed van het contractenrecht

- Contractenrecht?
 - Zorgverleningsrelatie = contractuele verhouding zorgaanbieder - cliënt
 - Beperkingen én mogelijkheden m.b.t. begin en einde zorgverlening

⇒ Opnameplicht? Precontractuele fase
Begeleidingsplicht? Uitvoeringsfase

19

KU LEUVEN

Invloed van het contractenrecht Kwalificatie zorgovereenkomst

- Zorgovereenkomst niet expliciet geregeld
 - Gemeen verbintenissenrecht
 - Sectorale regelgeving
- 'De' zorgovereenkomst bestaat niet
 - Zorgverlening is divers
 - Kwalificatie
 - Dienstenovereenkomst
 - Aflopende overeenkomst of duurovereenkomst
 - Overeenkomst van bepaalde of onbepaalde duur
 - Inspannings- of resultaatverbintenis
 - Overeenkomst *intuitu personae*?

20

KU LEUVEN

Invloed van het contractenrecht op opnamevrijheid: precontractuele fase

- Uitgangspunt: contractvrijheid
- Grenzen aan de contractvrijheid
 - Wel of niet contracteren - onrechtmatige contractweigering
 - Beoordeling onrechtmatig karakter door rechter
 - Fase in het onderhandelingsproces
 - Concrete omstandigheden
 - Belang van motivering van de contractweigering
 - Formulering aanbod
 - Gedwongen contractsluiting?

21

KU LEUVEN

Invloed van het contractenrecht op opnamevrijheid: precontractuele fase

- Grenzen aan de contractvrijheid (vervolg)
 - Met wie contracteren - discriminatieverbod
 - Rekening houden met gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel
 - Antidiscriminatie decreet
 - Grondwettelijk discriminatieverbod
 - Sectorale bepalingen
 - Intakebeleid mogelijk
 - Maar objectieve en redelijke verantwoording ongelijke behandeling
- = *uitnodiging tot doordacht, geobjectiveerd intakebeleid*

22

KU LEUVEN

Invloed van het contractenrecht op begeleidingsvrijheid: uitvoeringsfase

- Uitgangspunt: bindende kracht van de overeenkomst
- Eenzijdige beëindiging?
 - In beginsel consensus vereist
 - In bepaalde gevallen eenzijdige beëindiging mogelijk
 - Wanprestatie
 - Sectorale regelgeving gehandicaptenzorg
 - Overeenkomst onbepaalde duur

23

KU LEUVEN

Invloed van het contractenrecht op begeleidingsvrijheid: uitvoeringsfase

- In bepaalde gevallen eenzijdige beëindiging mogelijk (vervolg)
 - Overeenkomst bepaalde duur?
 - In principe geen eenzijdige beëindiging
 - Eenzijdige beëindiging door cliënt
 - Dienstenovereenkomst
 - Inkeerrecht cliënt
 - Overeenkomst *intuitu personae*?
 - Eenzijdige beëindiging door zorgaanbieder
 - Sectorale regelgeving gehandicaptenzorg
 - Overeenkomst *intuitu personae*?
- ⇒ **Nut opzegbeding!**

24

KU LEUVEN

Juridische aspecten met impact op opname- en begeleidingsvrijheid

Invloed van een (mogelijk) recht op zorg

Invloed van een (mogelijk) recht op zorg

- Mensenrechtelijk perspectief?
 - Recht op zorg
 - Subjectief recht op zorg?
 - Supra- en internationaal niveau
 - Vlaams niveau

⇒ Afdwingbaar recht op hulpverlening?

26

Invloed van een (mogelijk) recht op zorg
Mensenrechtelijk kader

- Recht op zorg als sociaal grondrecht
 - Opgenomen in aantal mensenrechtenverdragen (bv. ECOSOC-Verdrag, hESH, Kinderrechtenverdrag)
 - Juridische draagwijdte sociale grondrechten
 - Vaak geen directe werking
 - *Standstill*-werking
 - Wel impact op rechtspositie van bepaalde personen (bv. zorgplicht art. 14 hESH: overheidsaansprakelijkheid mogelijk)

27

**Invloed van een (mogelijk) recht op zorg
Mensenrechtelijk kader**

- Verruimde interpretatie van burgerlijke en politieke grondrechten
 - Recht op zorg in combinatie met rechtstreeks afdwingbare grondrechten kan leiden tot afdwingbare verplichting
 - Positieve verplichtingen
 - Bescherming 'par ricochet'
 - Verplichtingen in hoofde van overheid
 - Overheidsaansprakelijkheid
 - Ontoereikend hulpverleningsaanbod
 - Discriminatieverbod

28 **KU LEUVEN**

**Invloed van een (mogelijk) recht op zorg
Mensenrechtelijk kader**

- Verruimde interpretatie van burgerlijke en politieke grondrechten (vervolg)
 - Verplichtingen in hoofde van zorgaanbieder?
 - Geen directe horizontale werking grondrechten
 - Grondrechten (in beginsel) niet rechtstreeks inroepbaar t.a.v. private zorgaanbieder
 - Wel indirecte horizontale werking grondrechten
 - Grondrechten aanwenden ter ondersteuning/interpretatie van het recht
 - Aansprakelijkheid voorziening mogelijk
 - Rekening houden met het discriminatieverbod

29 **KU LEUVEN**

**Invloed van een (mogelijk) recht op zorg
Vlaamse regelgeving**

- Geen algemeen subjectief recht op zorg
 - Verhouding recht op zorg – opnameplicht
 - Recht op zorg ≠ afdwingbaar recht op zorgverlening van specifieke zorgaanbieder
 - Recht op zorg vormgeven door te voorzien in een opname- of begeleidingsplicht
 - Grenzen aan een structurele opname- of begeleidingsplicht
 - Verenigings- en ondernemingsvrijheid
 - Contractvrijheid
 - Recht op aangepaste zorg

30 **KU LEUVEN**

Juridische aspecten met impact op opname- en begeleidingsvrijheid

Invloed van het strafrecht

Invloed van het strafrecht

- **Strafrecht?**
 - Schuldig hulpverzuim
 - Misdrijven die betrekking hebben op de aantasting van minderjarigen en kwetsbare personen

Geen structurele opname- en begeleidingsplicht

➔

- > In concrete situaties strafrechtelijke aansprakelijkheid mogelijk
- > Impact op opname- en begeleidingsvrijheid?

32

Invloed van het strafrecht

Strafrechtelijke verantwoordelijkheid voorziening

- Voorziening heeft rechtspersoonlijkheid
- Strafrechtelijke verantwoordelijkheid rechtspersoon
 - In beginsel strafrechtelijk verantwoordelijk
 - Uitzonderingen
 - Gemeenschapsinstellingen
 - Voorzieningen uitgebaat door OCMW
 - Verhouding rechtspersoon – natuurlijke persoon
 - Onopzettelijk misdrijf: decumul = natuurlijke persoon of voorziening
 - Opzettelijk misdrijf: cumul = natuurlijke persoon en voorziening

33

**Invloed van het strafrecht
Schuldig hulpverzuim**

- Plicht tot hulpverlening aan persoon in nood
- Constitutieve bestanddelen
 - Toestand van groot gevaar
 - Ernstig, reëel en actueel gevaar
 - Oorzaak gevaar irrelevant
 - Verzuim om hulp te verlenen of te verschaffen
 - Hulp verlenen: zelf hulp bieden
 - Hulp verschaffen: hulp via derden
 - Subjectieve beoordeling van geboden hulp: lat ligt hoger voor professionele hulpverleners ⇒ criterium beroepsfout

34 **KU LEUVEN**

**Invloed van het strafrecht
Schuldig hulpverzuim**

- Constitutieve bestanddelen (vervolg)
 - Opzet
 - Besef van de gevaarstoestand
 - Rechtstreeks: persoonlijke vaststellingen
 - Onrechtstreeks: verzoek om hulp door derden
 - Wil om niet op te treden
- Rechtvaardigingsgrond
 - Ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen
 - Subjectieve beoordeling: lat ligt hoger voor professionele hulpverlener

35 **KU LEUVEN**

**Invloed van het strafrecht
Schuldig hulpverzuim**

- Geen structurele opname- of begeleidingsplicht
 - Weigering om zorgvrager op te nemen/ begeleiding verder te zetten ≠ schuldig hulpverzuim
 - Beoordeling *in concreto* door rechter
 - Specifieke procedures noodsituatie in sectorale regelgeving
 - Jeugdhulp
 - Crisisjeugdhulpverlening
 - Vorderingsmogelijkheid OM i.g.v. hoogdringende interventie
 - Gehandicaptenzorg: protocol noodsituatie

36 **KU LEUVEN**

Invloed van het strafrecht
Aantasting van minderjarigen en kwetsbare personen

- Misdrijven die betrekking hebben op aantasting minderjarigen en kwetsbare personen
 - Verlating van minderjarigen of kwetsbare personen (art. 423 Sw.)
 - Weinig duidelijkheid over toepassing in zorgcontext
 - Minderjarige of kwetsbare persoon moet minstens feitelijk onder de hoede van de dader zijn
 - Niet van toepassing i.g.v. opnameweigering
 - Mogelijk van toepassing i.g.v. weigering begeleiding verder te zetten

37 **KU LEUVEN**

Invloed van het strafrecht
Aantasting van minderjarigen en kwetsbare personen

- Misdrijven die betrekking hebben op aantasting minderjarigen en kwetsbare personen (vervolg)
 - Onthouding van voedsel of verzorging (art. 425 - 426 Sw.)
 - Dader moet verplichting hebben om te voorzien in de noden van minderjarige/kwetsbare persoon
 - Opzettelijk (art. 425 Sw.) en onopzettelijk (art. 426 Sw.) misdrijf
 - Mogelijk van toepassing i.g.v. weigering begeleiding verder te zetten

⇒ Zorgzame beëindiging van de hulpverlening

⇒ Vervolg hulp bewerkstelligen indien verdere zorgverlening vereist

38 **KU LEUVEN**

Ten uitgeleide

KU LEUVEN

Conclusie

- Geen structurele opname- of begeleidingsplicht
- Ruimte voor (beperkt) intakebeleid
- Opname- of begeleidingsplicht mogelijk in concrete gevallen of op grond van specifieke bepalingen

40

Slotbeschouwingen

- Trajecten en netwerken
 - Denken in termen van individuele zorgaanbieders overstijgen
 - Nieuwe vragen en uitdagingen
 - Gezamenlijke verantwoordelijkheid
 - Afstemming met verwijzers?
 - Interne verdeelmechanismen?
- Opnameplicht versus begeleidingsplicht
 - Onlosmakelijk met elkaar verbonden
 - Nood aan duidelijkheid omtrent beëindiging van zorgverlening

41

Slotbeschouwingen

- Nood aan een meergelaagde oplossing
 - Oplossing ≠ wettelijk definiëren van rechten en plichten m.b.t. begin en einde van de zorgverlening
 - Bredere oplossing die gezamenlijk ontwikkeld wordt door overheid en organisaties van zorgaanbieders en cliënten (en rechters)
 - Centraal stellen cliëntperspectief
 - Voldoende ruim aanbod
 - Netwerkvorming met duidelijke en transparante afspraken
 - Performant en multilateraal verwijzingsstelsel
 - Opleidingen inzake omgaan met conflicten en incidenten
 - Tussenstadia (second opinion, bemiddeling, time-out)
 - Overdrachtsmechanismen i.g.v. beëindiging
 - ...

42

Concrete suggesties ...

- Doordacht, geobjectiveerd intakebeleid
- Nadenken over (wederzijdse) opzegbedingen
- Uitwerken van 'verdeel'afspraken in netwerken
- Expliciet overheidsbeleid m.b.t. opname- en begeleidingsplicht
- Overleg met jeugdrechters m.b.t. opname- en begeleidingsplicht

43

KU LEUVEN
